

ИСТИНАТА ЩЕ ВИ НАПРАВИ СВОБОДНИ за Църквата и досиетата

Георги Тодоров

Понеже няма нищо тайно, което да не стане явно, нито пък скрито, което да не стане известно и да не излезе наяве (Лука 8:16-17)

Покайте се, защото приближава царството небесно (Мат. 3:2)

Рече Бог: „И ще познаете истината, и истината ще ви направи свободни.” (Иоан 8:32). Действително – само истината за връзките на клира със структурите на бившата „Държавна сигурност” ще направи клира свободен от бившата „Държавна сигурност”. Предстои в най-близко време да бъдат публикувани досиетата на архиереите. Това деяние ще отвори стари болезнени рани. Но само така тези рани ще бъдат излекувани и ще престанат да тровят тялото на Църквата. Ще бъде дело оздравително и освободително не само за клира, но и за всички нас.

Публичното признаване на тази дейност и отричане от нея ще бъде акт на **двойно себеосвобождаване**.

1. Освобождаване на съвестта от самата тази задкулисна дейност от времената до 1989 г.

2. Освобождаване от задкулиските зависимости вследствие на *онази* дейност, продължаващи **от 1989 г. и досега**, вече 22 години.

Публикуването на досиетата предстои. То е неизбежно. Нещо повече – **досиетата и сега са разсекретени и общодостъпни**. Всеки може да ги прочете в читалнята. Засега е забранено само публикуването им. Досиетата на клира **вече са четени от най-заинтересуваните и продължават да се четат**. Тепърва няма как да бъдат скрити. Въпросът сега не е дали досиетата ще бъдат разкрити или дали ще има обществено обсъждане на въпроса, а само от кого ще бъдат разкрити и как ще се проведе обсъждането.

Ако досиетата не бъдат разкрити от самата Църква, те така или иначе ще бъдат разкрити от Комисията. При което ще се сбъднат всички възможни злини за Църквата, защото **общественото обсъждане, направлявано от противоцърковни сили, ще се изроди в охулване**. Неминуемо ще злоупотребят с инициативата за да ни залее с цялото зло, което могат да извлекат. Защото щом именно хулителите ще *правят* събитието – те ще го направят по свой образ и подобие.

Ето защо сега лукавият *враг* на Църквата прави всичко възможно тя да не освети себе си чрез истината и да не „освети” своите сътрудници на ДС. И *лукави* са всички съветници (вътре в нас и измежду нас), които *съветват*: да не бързаме, да изчакаме, може да ни се размине...

Да ни се размине истината ли – която ще ни направи свободни?

Не бива да изчакаме, а напротив, трябва да бързаме. Защото по-късно е, отколкото си мислим.

Ако хулителите вземат инициативата, тогава люде, които не са стъпвали в църква, ще „отстояват” църковността. Люде, които не знаят що е канон, ще „отстояват” каноните. Духът на истината ще бъде подменен с духа на хулата. Ще настане всеобхватно охулване на Църквата: пред стари и млади, пред юноши и деца, пред вярващи и колебаещи се – без любов, без разум, без мяра и без срам.

Необходимо е да изпреварим и да осуетим това всеохулване. Като вместо него предложим едно добронамерено и добросъвестно осмисляне на злободневната тема за „църковните досиета в ДС”. Нека започнем това осмисляне сега – преди още да сме прочели досиетата – разумно, непреднамерено и почтено да се опитаме да изследваме принципно този въпрос благонамерено към всички.

Темата за „досиетата” е родена в митове и раждаща митове.

Явлението е труднодостъпно за изследване, сложно, разнообразно, трудно за осмисляне. Къс е историческият отстъп, живи са страстите, живи са участниците, техните близки, техните врагове, потърпевшите, лично заинтересуваните. Едните искат да се оправдаят. Другите искат да ги съсият. Пораждат се обвинителни и оправдателни митове.

Оправданията вървят по няколко направления:

- че всички, които сме живели в онова време, сме виновни;
- че сътрудниците на ДС са били „патриоти”, служещи на родината;
- че „такива бяха времената” и всеки „на мое място” би постъпил така;
- че тоталитарната държава щяла да смаже и тебе и близките ти, ако не приемеш да служиш на ДС.

Обвинителните митове остояват:

- че сътрудниците на ДС съучастват в атеистичен план за унищожаването на Църквата;
  - че те са подгънали колена пред Ваала и са подменили служението на Христа с комунистическо идолопоклонство;
  - че сътрудничейки с богопротивната власт са „похулили подвига на изповедничеството”;
  - че те са нарушили каноните на Църквата и вече не могат да бъдат истински клирици.
- Всички тези митове, макар да съдържат парчета и подобия на истина, всъщност подвеждат към предпоставена оправдателна или обвинителна цел.

Нека нашата предпоставена цел да бъде истината. Но за да пристъпим към нейното установяване, трябва първо да се справим с основополагащите идеологически, исторически и политически митологеми, които я забулват.

Призракът на комунизма

Преди всичко трябва да разбулим самоличността на **комунизма** като освободим понятието от собствената му митологична маска. Важна част от тази демитологизация са трудовете на Милован Джилас (1961 г.) и Михаил Восленски (1980 г.), които изясниха, че *комунизмът* е едно особено метаморфно историческо явление, което **сменя самоличността си при сливането си с властта и се преобразява в нещо съвсем друго**. Восленски определя трите етапа на процеса така:

1. Създаването на нелегална комунистическа партия от декласирани професионални революционери. (дореволюционен етап)
2. Тази партия завзема властта и създава подчинена ѝ властова номенклатура, чрез която да властва. (революционен етап)

3. Възцаряване на самата номенклатура, която ликвидира старата *комунистическа* гвардия и обсебва властта. (следреволюционен етап)

Най-важен за нас е третият, нереволуционен, държавно-властови етап, защото именно той има пряко отношение към темата за досиетата: тайните служби на „Държавна сигурност” (ДС) са не революционно, а **държавно-властово номенклатурно учреждение**.

Комунистическите партии на *дореволюционния* етап няма как да имат своя ДС. При самата *революция* комунистите развихрят противодържавно насилие за да завземат властта. Стихията на революцията е разрушителна и противодържавна. А стихията на държавата е охранителна и противореволюционна. Едва след като приключи революцията и комунистите, обсебвайки властта, пристъпват към изграждането на *своята* държава, едва тогава те създават своя държавно-властови апарат. Именно този апарат – номенклатурата – създава служби като „Държавна сигурност”, които започват да работят (с това започва *третият* етап) като се обзавеждат със сътрудници, а оттам и с техните прословути досиета.

Но. В хода на този исторически процес протича непредвидена **метаморфоза**. Комунизмът, който е революционна супер-теория за променяне на света, обсебвайки цялата власт е призван тукатси да осъществи тази теория на практика. Ала това се оказва невъзможно. Теорията е несъстоятелна (утопична). При досега си с действителността тя се разсипва на прах.

Най-умните и прагматични комунисти установяват смъртта на комунизма – закономерно, но напълно неочаквано за тях – тъкмо в мига на триумфа, когато (след като за целта погубват милиони!) са заграбили най-сетне **цялата власт**. В умовете и сърцата им настава „мрак по пладне”... Но времето не чака – трябва да се действа. Тогава те извършат гениална **подмяна**.

Единствената реалност, която е в ръцете им, е **тоталната власт**. Затова те наричат тази власт „комунизъм”. А мъртвата *комунистическа* идеология мумифицират (с козметични промени) и налагат като идеология на обществото чрез същата тази власт. Тази подмяна на действителността с пропагандна фикция е основната тема в „Ъндърграунд” на Костурица.

Друг класически филм – „Кагемуша” на Куросава – представя как след внезапната смърт на владетеля обкръжението му го замени с двойник, който продължава да „управлява” (за да не се разпадне властта на *обкръжението*) под фиктивната самоличност на мъртвия.

С комунистическия проект става нещо подобно. След революцията той се оказва мъртъв. Неговото *обкръжение* (номенклатурата) поставя на мястото му негов двойник. Наричат го по различен начин („социализъм”, „реален социализъм”, „развит социализъм”) и го представят за невръстен-комунизъм, комуто *те* щели бъдат пълноправни настойници, докато порасниел. Но докато властват *от негово име*, няма да има комунизъм: нито световна революция, ни диктатура на пролетариата, ни безкласово общество, ни отмяна на собствеността и парите, ни отмиране на държавата, ни „всекиму според потребностите” и пр. – всъщност отсъстват *всички* белези на комунизма, които обаче пропагандата продължава да прожектира върху недостижимия хоризонт на бъдещето. Но бъдещето идва, а с изминаването на десетилетията *нито един* аспект на комунизма не само че не се сбъдва, но и не се доближава до сбъдане. Идеологическите прожекции върху хоризонта на бъдещето продължават, но те само правят все по-ясна историческата присъда: *комунизмът* няма бъдеще!

Именно комунистическият експеримент в историята е историческото експериментално опровержение на комунизма.

Имат ли комунистите (от първите два етапа) избор да тръгнат по друг път, а да не метаморфозират в номенклатура? Исторически не. Теоретично те сякаш имат избор между три основни пътя:

1. Да признаят своята несъстоятелност и да абдикират от властта („пролетарии от всички страни – извинявайте!“). Разбира се, няма кой да изрече подобно зловещо откровение, застанал върху милионите трупове на революцията.

2. Да продължат да налагат фикцията (теорията за „перманентната революция“ и пр.). Това е пътят на доктринерите (Троцки, Мао, Енвер Ходжа), при които след редица уродливи и катастрофални опити пак се стига до третия вариант.

3. Да се вкопчат във властта като самодостатъчна действителност, мумифицирайки „комунизма“ като пропаганден мит. Това е пътят на „прагматиците“ (Сталин, Тито, Дън Сяо Пин). Това е стихията на номенклатурата. При която *комунизъм* собствено няма – освен като мантра-на-вярност-към-властта.

Обикновено „старите комунисти“ тълкуват тази мумификация и мантризация на комунизма като „предателство спрямо идеала“. Те с основание виждат, че при сталинския режим комунизмът е мъртъв. Но това прозрение повечето от тях получават изправени пред собствения си разстрел.

Мнозинството от хората не разбират подмяната-на-самоличността. Комунистическите „идеалисти“ (останали извън властта и номенклатурата) продължават да мечтаят сбъдването на утопията. А пък антикомунистите воюват с копие в ръка срещу призрака. И едните и другите не са разбрали най-важното: че **комунизмът и реалността са две противоположни стихии. Там, където има комунизъм, няма реалност, а там, където има реалност – няма комунизъм.**

За нас сега не е трудно да вкараме този ясен исторически и извод в едно просто изречение. Но нека не забравяме, че зад тези хладни думи стоят милиони опустошени човешки съдби, съсипани мечти, пропиленни призвания...

Истинската същност на номенклатурата не е химерична, „комунистическа“, пролетарска, революционна, идейна. Тя е реална: властова, егоистична, безпринципна, прагматична, мафиотска.

Създаване на властово-охранителна структура като ДС не е революционна, а властова дейност. Самото име „Държавна сигурност“ означава, че революцията е свършила, че има държава и че тази държава цели своята сигурност. Вербуването на сътрудници на ДС е охранителна, нереволуционна и всъщност противореволуционна дейност. И тъй като нашата тема са именно църковните досиета в ДС, то подвеждащо е да говорим химерично за „комунизъм“ и свързаните с него мантри, а следва да се съсредоточим върху реалността на номенклатурата.

Въпросът кое е „по-малкото зло“ – класическите комунисти от романтично-революционните периоди или сталинистката номенклатура – е несъстоятелен. Спонтанно сме по-склонни да осъдим тягостния Сталин и неговия апарат от безпринципни, бездарни и безлични номенклатурчици, докато *идеалистите* ни се струват по-извиними – защото са *вдъхновени*, защото отстояват *принципи*, защото *вярват* в своята химера, защото се *жертват* за идеи. Но това са две лица на една и съща монета. Именно *идеалистите* раждат сталинизма и номенклатурата. А привидно „по-малкото“ зло е тъкмо това, което се забелязва по-трудно и прониква по-лесно.

Мантрите на комунистическата „идеология“ продължават да се повтарят и през трите етапа. Но звярът на революцията се мумифицира и изпод неговата кожа изпълзва новият политически звяр – номенклатурата. Която не вярва в никакви идеали, а в егоизма и властовластието.

Михаил Восленски пише:

„Въпросът за правотата на марксизма за сталинските апаратчици въобще не е представлявал интерес, а увереността в тази правота те са заменили с марксистка фразеология и цитати.” И по-нататък: „ако опасността от възникването на такова [комунистическо] общество станеше реална, то светът би станал свидетел на неподражаемо зрелище: ръководещите комунисти щяха да отидат на барикадите, за да не допуснат комунизма.”

Демаскирането на „комунизма” и разкриването на истинската му метаморфна историческа същност като **властовластие** е важна стъпка в познанието, от която не бива да отстъпваме. Тази стъпка ни обяснява привидните парадокси: защо при „диктатурата на пролетариата” в реалната власт не участва нито един пролетарий; защо бившите „комунисти” у нас и в съветския блок станаха изрядни „капиталисти”; защо митологично „лявата” партия у нас (БСП) стана партия на новомилонерите; защо „комунистите” в Китай бият всички рекорди по капитализъм и т. н.

Властовластническата каста (номенклатурата) не изразява ничии законни интереси (на „народа”, на „пролетариата”). Това я сродява с незаконните мафиотски структури. Затова при „комунизма” избуяха и просперираха личности с мафиотски способности (да „дърпат конците”). Затова при „комунизма” просперираха тайните служби. Затова навсякъде, където бившите „комунистически” структури не бяха бързо разградени, те несприинудено отмахнаха комунистическия камуфлаж и показаха истинското си лице на свършено деидеологизирани мафиотични организации.

Някои наивно смятат, че щом не изразява нечии широки обществени („класови”) интереси, такава егоцентрирана прослойка не може да бъде силна и трайна. Но историята учи друго.

Така например кастата на **мамелюците** (робин-воини) е създадена от египетските султани като инструмент за упражняване на властта. Но към 1250 г. тази гвардия заграбва самата султанска власт. Мамелюците са сбирщина от всевъзможен етнически, езиков, религиозен и класов произход. Те нямат никакви общи интереси освен един – властовластие. Но мамелюкската „номенклатура” владее Египет до завладяването му от османлиите (1517 г.), а и след това продължават де факто да управлява страната чак до 1811 г. – общо пет века и половина.

„Мамелюкизацията” не е изключение. Тя е закономерност, която изразява **вродения нагон на всяка властова каста да обсеби властта като своя самоцел**. Но нека се върнем към „мамелюците” на комунизма – т. нар. „номенклатура” – и към описаната от Восленски триетапна схема и нейното осъществяване в историята.

Класическата държава на *комунизма* е СССР, в която първият период е до 1917 г.; вторият продължава до възцаряването на Сталин, а по-късно чрез процесите в 1937-38 г. номенклатурата решително прегрива гърлото на старата „ленинска” гвардия.

В България процесът е съответен. Нелегалният период на про-комунистическата партия започва след 1923 г. и узрява в годините на Втората световна война. След 9.9.1944 г. започва вторият период. Процесът срещу Трайчо Костов е съответникът на „сталинските” процеси. А едва ли е случайност, че и тримата вождове на българските комунисти от „старата гвардия” (Г. Димитров, Тр. Костов и В. Коларов) измират само за половин година...

Поразителен пример за призрачността на комунизма е днешен Китай, където мамелюците на „комунистическата” партия, запазвайки призрака в идеологията, се развихрят пред очите ни като невиджани свръхкапиталисти.

Промити от комунистическата пропаганда, повечето българи (включително и „антикомунистите”) така и не разбраха какво собствено стана след 1989 г. Историческата грешка на българските *демократи* беше, че погрешно припознаха

„виновника” – в лицето на *цялата* комунистическа партия (един милион членове), а не в лицето на номенклатурата, която е властващото **малцинство** в партията.

Това беше и стратегическа и тактическа грешка, която спаси номенклатурата и подкопа целия български „преход”.

А номенклатурата лесно и законно можеше да бъде локализирана, разобличена и обезвластена. Както самото название показва, номенклатурата е поименен списък. Това беше **списъкът на овластените**. И тяхното **законно поименно обезвластяване по същия този списък** (чрез лустрационен закон) щеше да бъде акт на здрава историческа логика и справедливост. Щеше да пререже не пипалата а главата на октопода. И да упъти обществото да започне начисто.

Антикомунистическата риторика – обвиняваща *комунистите*, т. е. цялата БКП – всъщност спаси номенклатурата. Придаде ѝ база от стотици хиляди кадри и милиони избиратели, а оттам и „демократична” легитимност, а оттам и дори няколко завръщания във властта.

Впрочем антикомунистическата риторика след 1989 г. не бива да се приема винаги за чиста монета. Подобно на „антифашистката” риторика след 1944 г. тя често маскира користни и властови цели.

Принципното разграничаване между риторика и същност е ключово за нашето изследване. Та нали именно антикомунистическата риторика беше знаме на *разколниците* в Църквата, подкрепени от *демократичните* и *антикомунистически* правителства на СДС. Сега изследванията установиха, че и тримата митрополити, които създадоха и оглавиха *разкола* (а без епископи няма разкол), са били **най-активните сътрудници на ДС** с най-тежките досиета.

Но от това пък не следва дежурния конспиративен мит: че самият разкол е бил „активно мероприятие на ДС” (т. е. коварен план на отмиращите комунисти да торпилират „опиума за народа”). Не. Неконспиративната истина е, че митрополитите-разколници и преди и след 1989 г. бяха верни не на някаква „(анти)комунистическа” идеология, а на личните си властови нагони.

Атеизмът на комунистическия режим

При обсъждането на отношенията между Църквата и комунистическия режим основните атаки срещу *нея* се основават на *неговия* атеизъм. И след като разграничихме идеологично-митичния симулакрум от егоистично-властовата реалност на „комунизма”, следва да продължим с изследването на тази реалност. Какво е значението на *атеизма* при определяне политиката на номенклатурата спрямо Църквата?

Да. Комунистите са по определение атеисти. Това е всеизвестен факт, подкрепен от всички изказвания на всички комунистически „класици” и пропагандисти. Но вече се убедихме, че цялата теория на комунизма е пропаганден камуфлаж за номенклатурата. Алфата и омегата на номенклатурата е властта. Атеизмът остава в периферията при мантрите. Номенклатурата е атеистична, но нейният атеизъм е толкова посредствен и плитък, колкото плитка и вяла е по това време, уви, вярата на повечето православни българи.

Причините за изстиването на вярата са исторически. Българското общество през XIX век и особено след Освобождението главоломно се секуларизира и разцърковява. В следосманския период България спира да ражда светци... Разхристиянизирането, разцърковяването – това е най-важното събитие в българската история преди 1944 г. – недовидяно, недоразбрано и недооценено до ден днешен.

С много редки изключения вярата на българите запада. В получената се празнина избухват първите ярки противоцърковни личности, първите богоборци, първите атеисти. Те са в „авангарда” на интелигенцията, учителството, сред хората на изкуството...

След 1944 г. обаче българските атеисти изпадат в дълбока посредственост, което най-много личи в областта на изкуството. За 45 години те не създават нито едно вдъхновено противоцърковно или богоборческо художествено произведение. Нищо, което може дори далечно да се сравни, например, с яркия противоцърковен гений на Ботев:

*Соломон, тоя тиран развратен,
отдавна в раят нейде запратен,
със своите притчи между светците,
казал е глупост между глупците,
и нея светът до днес повтаря –
"Бой се от бога, почитай царя!"*

Впрочем патосът тук е погрешен: „**от Бога се бойте, царя почитайте**” е казал не Соломон, а св. Петър.

Още по-богоборчески вдъхновен е Гео Милев в сублимния финален акорд на неговата огнена поема „Септември”:

*- Без бог! без господар!
Септември ще бъде май.
Човешкия живот
ще бъде един безконечен възход
- нагоре! нагоре!
Земята ще бъде рай –
ще бъде!*

Това е най-вдъхновеният химн на българското безбожие. И заедно с това емблематичен концентрат на комунистическите митологеми за безкрайния човешки прогрес и за земния рай – без Бога. Тези стихове са героически обагрени с кръвта на поета...

В сравнение с тези титанични хулители на Църквата и на Бога какви *атеисти* са Тодор Живков, Станко Тодоров, Милко Балев или Огнян Дойнов?

Българските комунисти се пишеха за идейни наследници на Ботев и Гео Милев, но в номенклатурния период саможертвеният идеализъм бива избутан от по-грубите форми на егоизма.

Атеизмът погрешно се надценява като най-лошия и пагубен вид отношение към Бога и Църквата. Съществува мнение, че атеистичният комунистически режим бил качествено по-богопротивен и канонично по-неприемлив в сравнение с другите исторически гонители на Християнството. До такава степен, че дори отменял Христовата повеля за отношение на Църквата към държавата – „**кесаревото кесарю, а Божието Богу**” (Мат. 22:21). Поради което сътрудничеството с този режим не било като сътрудничеството с другите (езичество, ислям и пр.). Подобно богословско мислене черпи сили от страстите на злободневието. Отдръпвайки се прекомерно от страх да не падне в лявата пропаст – то пада – в дясната пропаст. Залитането в тази посока може да бъде смъртноопасно за членовете на Църквата, които, докато издигат непревземаеми стени срещу шурма на атеизма, може да пропуснат в крепостта троянския кон на несравнимо по-опасен *враг*.

Защото **сатаната не е атеист**. Той познава Бога. Бесовете също **„вярват, и треперят”** (Иак. 2:19). Последното и най-голямо изкушение на вселената ще дойде (както и първото) не от атеизма, а от „*религиозния*” отровен двойник на Христа.

Отношението на основополагащите българските комунисти към вярата и Църквата пряко произхожда от това на разцърковената „лява” революционна българска възрожденска (полу)интелигенция: Л. Каравелов, Хр. Ботев, Г. Бенковски, З. Стоянов, Ст. Стамболов и пр. Те гледат на религията отвисоко като на бабешка работа; считат я за предразсъдък, който те са „надживели”; считат Църквата за овехтяла институция, която нявга е имала своите исторически заслуги пред „народа” (по повърхностните клишета: дала „азбуката”; съхранила народността), но сега била само паразит върху тялото на непросветения народ.

Този „народен” характер на Българската църква и нейните всепризнати светски заслуги са част от причините режимът в България в своята революционна противоцърковност да е несравним с кървавата атеистична вакханалия на болшевиките след 1917 г.. Убийствата и гоненията на духовници след 9.IX.1944 г. у нас са предимно на политическа (понякога и на лична) основа. Репресират ги не защото са духовници, а защото са (обявени за) „фашисти”.

Що се отнася до противоцърковността на комунистите в България, трябва да се отчете още един важен фактор. Деветосептемврийската „революция” (1944 г.) става „решаващата помощ на Съветската армия”. Но една година по-рано – през септември 1943 г. – Сталин рязко е преобърнал политиката си спрямо Църквата със смущаващо демонстративни за един *атеист* жестове на благосклонност (свикване на Събор, избор на Патриарх, освобождаване на духовници от лагерите, отваряне на храмове и пр.). Българските деветосептемврийци, намиращи се още на втория (революционния) етап на *комунизма* и преиграващи своята революционност спрямо духовенството, са били отрезвявани от своите старши братя – съветските номенклатурни другари. Несъмнено е съветското влияние при такива исторически църковни актове като избора на Екзарх и вдигането на схизмата – в началото на 1945 г., когато Червената армия още е в България.

Разбира се, целите на Сталин са били да **използва Църквата**. Но за да може той да я използва за своите цели Църквата е трябвало:

Да съществува.

Да бъде законна.

Да притежава своите йерархически структури.

Да функционира (да води своя литургичен живот).

Да не бъде торпилирана чрез разкол (ликвидирано е обновленството).

Да не бъде преследвана (а „само” контролирана).

Християните в комунистическа България са били подлагани на натиск и гонения, но **Църквата никога не е била забранявана или ликвидирана** (както това става например в Албания през 1967 г.). През целия комунистически период хиляди български православни християни (без да се крият в „катакомби”) са водили църковен живот. Което е пречело на кариерата им, пречело е в ежедневието им, затваряло им е много светски врати, но – без да бъдат герои – те са продължавали да се черкуват.

Самоцелта на комунистическата номенклатура в България е властта. Затова и онова, което номенклатурата иска от българския клир е **Църквата да е верноподаническа**, да не се противопоставя на властта, а да сътрудничи с режима.

С оглед на тази цел и тайните служби на ДС вербуват сътрудници сред клира. Но тъкмо **за да успее вербуването аргументите на атеизма са противоположни**. Най-обреченият начин да вербуваш църковници е да поискаш да отрекат Бога. Та нали при тогавашния видимо непоклатим комунистически *атеистичен* режим, ако беше склонен

към атеизъм, клириктът отдавна да е хвърлил презряното расо и да е станал „като хората” – с всички произтичащи облаги.

Много по-вероятно е вербовчикът (който не вярва в Христа) да развие лукавата и невярна, но и досега разпространена теза, че Христос бил „първият комунист”. И че в ранната „демократична” и „народна” църква царувал истински комунизъм, който *след Константин* бил отречен от забогателия и „противонароден” епископат.

Друг класически похват е да се търси *общ идеал* между Църквата и държавата – чрез въдицата на „патриотизма”. Естествено, и *двамата* участници във вербуването са знаели за какво точно става дума: за **страх и власт**. Но „патриотизмът” е най-добрият начин да приспиш съвестта и да поддържаш маската на благоприличието.

Във всеки случай *атеизмът* тук е фалшива писта. Властта е искала от Църквата не философски светоглед, а верноподаничество. Сътрудниците на ДС са се поддавали на вербуване не поради светогледни причини (заради атеизъм), а или „страха ради” (за да избегнат гонения) или заради ползите от задкулиската власт.

Несъстоятелно е да твърдим, че щом Църквата е верноподаническа спрямо властта на атеистите, значи тя („обективно”) *служи* на атеизма. Да не бъде. Това е все едно да кажем, че св. Йоан Дамискин *служи* на исляма.

Идеологическите мантри на комунистическите пропагандни („научен атеизъм”, „опиум за народа” и пр.) продължават да се въртят, но реалната политика на БКП (след първоначалните революционно-политически гонения) е към съхранение и толериране на Църквата като верноподаническа институция. Властта на номенклатурата иска **не да унищожи Църквата, а да я използва за утвърждаване на властта си**.

Атеизмът е богопротивно зло. Но всеки опит атеизмът на номенклатурата да бъде преувеличаван прекомерно е против истината и противен на Бога.

Участието на църковниците в тайните служби на ДС е богопротивно зло. Но всеки опит то да бъде преувеличавано прекомерно е против истината и противен на Бога.

Има още множество неверни исторически митове, които забулват явленията и историческата наука има още много работа в това отношение. Едва ли не целият понятиен инструментариум е митологизиран. В кратко изследване като настоящото не можем нито да разсеем всички многопластови митове, нито да влезем във важни подробности и нюанси. Принудени сме да спестим някои уговорки, да пропуснем някои изключения...

А някои твърдения ще нахвърлим в съвсем тезисен вид:

1. Тайните служби и досиетата се надценяват именно защото са „тайни”. Много разпространено е суеверието, че тайните и конспиративните неща движат всичко в света. То е производно на комплекса за малоценност и е вид страхова невроза. Неизвестното плаши, а на страха очите са големи. ДС също е обвита в митологична аура. Привиждат ни се тънки психолози, всезнаещи мозъци, замислящи дълбоки пъклени замисли. От публикуваните дотук досиета обаче е излязла само посредственост.

2. Досиетата се надценяват като достоверен и обективен „документ”. Но първо, те са манипулируеми (някои може да са били унищожени, прочистени). И второ, не бива да се приемат буквално. Защото и вербовчикът и вербуваният всъщност пишат своите доклади за пред трето лице – „Големия Брат” („системата”). И двамата имат свое „двойно дъно” и това, което пишат, не са техните истински мисли.

3. Досиетата не съдържат истината за човека. Човекът е много сложно и многостранно същество. Разпространено е суеверно схващане, че злото у човека най-вярно отразява истината за него. Досиетата разкриват част от тъмната страна на човека. Но не бива да надценяваме нейната меродавност.

4. Липсва вторият живот на досиетата – период от 22 години след 1989 г. Ако същността на явлението беше „комунизмът”, то с неговото рухване случаят с досиетата щеше да приключи. Но същността на явлението е властта. Тя мимикрира и се запазва. Започва нов важен и продължителен период, при който самите досиета се превръщат в лост за рекетиране и манипулиране на техните титуляри. Номенклатурната мафия сменя комунистическата си козина, но не и същността си, която е стихията на властта (и нейния двойник парите). За този втори много важен, вече 22-годишен, период в използването на досиетата обаче нямаме достъп до „досиета”.

5. Два вида сътрудници на ДС: жертви и хищници. Всеки случай е личен и не можем да оценим нито един от тях без да го познаваме по същество. Спектърът от конкретни казуси се разгръща между два полюса: сътрудникът-жертва и сътрудникът-хищник. Сътрудникът-жертва не е причинил зло на ближния и не е извлякъл корист. Той само е получил „предложение което не е могъл да откаже” и тягостно е мъкнал съгласието си като воденичен камък. Той е жертва на системата. Сътрудникът-хищник е част от системата. Със своята дейност той вреди на ближния и се възползва от облагите на сътрудничеството с ДС. Ще сгрешим, ако поставим всички под общ знаменател.

6. Досиетата са лични, отговорността е лична и грехът е личен. Това е принципно важно. Църквата като такава няма досие и не е била сътрудник; св. Синод като такъв няма досие и не е бил сътрудник, не е обсъждал и вземал решение за участие в тайните служби. Ако има някаква отговорност – тя е лична. Ако има някакъв грях – той е личен. Затова е неправилно да говорим за „досиета на Църквата” или „досиета на св. Синод”. Но въпреки че няма „съборна” вина, църковното ръководство носи отговорност за цялата институция и е редно именно то да поднесе покаяние от името на всички клирици.

Богословско осмисляне

Въпросът за сътрудничеството на клириците с ДС може да се разглежда от различни страни: нравствена, политическа, духовна и пр.

Политическата гледна точка (прокомунистическа, антикомунистическа) няма как да бъде меродавна, защото принизява човека до политическо животно. Но човекът не е *зоон политикон*, а Божи образ. Политическите оценки не са непременно неверни или безсмислени, но те важат само на ниския етаж на политическия дискурс. В **нравствено** отношение водещи са евангелските повели: *„Не съдете за да не бъдете съдени.”* (Мат. 7:1) И още: *„Който от вас е без грях, нека пръв хвърли камък”.* (Иоан. 8:7) И още: *„Защо гледаш сламката в окоето на брата си, пък гредата в своето око не усещаш?”* (Мат. 7:2) Нямаме право да съдим човека, а само постъпката. И то само ако наистина познаваме тази постъпка в конкретната ситуация, в конкретния исторически контекст. Не можем да поставим под общ знаменател клирика, който, сътрудничейки с ДС е помогнал на ближния си и онзи, който е клеветил ближния си или се е облагодетелствал.

Най-важният, но и най-трудният въпрос е: какъв е духовният смисъл на сътрудничеството на клириците с ДС?

Падналите са пред нас. Изкушаваме се да ги обвиним във всевъзможни догматични, канонични и духовни прегрешения.

Но. Кой съм аз да преценя? Какъв е моят духовен ръст, какъв е моят духовен опит, каква е моята духовна меродавност, та да се произнасям по такъв въпрос?

От друга страна не бива да си крием главата в пясъка, защото Бог чрез Павел повелява: *Не участвайте в безплодните дела на тъмнината; напротив, изобличавайте ги.*

Защото онова, което нечестивците скришом вършат, срамно е и да се говори. А всичко, което се изобличава, от светлината става явно; понеже всичко, което бива явно, е светлина. (Ефес. 5:11-13)

Сътрудничеството с тайните служби на ДС е дело на тъмнината. И сме длъжни (без да съдим човешката личност!) да изобличаваме това дело – да го извадим на светлина, да стане явно. Но изобличаването се състои именно в светлината на истината. Ще съгрешим, ако извадим тъмното дело от архивите на ДС и го потопим в мрака на нашите страсти или в мъглата на нашите митове.

Повредената от греха човешка природа извършва ежедневно богопротивни дела. Но тези дела не са от еднакъв порядък. Казано е: „Всяка неправда е грях, но има грях не за смърт.” (1 Иоан. 5:17) Кой може да прецени тежестта на делата?

Дори в такава привидно точна дисциплина като науката за каноните на Църквата нещата не са еднозначни. Тук е в сила принципът на икономия, при който винаги се отчита конкретната ситуация. И тъй като самите ние не носим меродавността по духовните въпроси, редно е да се обърнем към меродавните. Да видим практиката на светите Отци, на съвременните духовни старци – те какво казват?

Да видим историческите примери – каква е практиката на Църквата по отношение на сътрудничеството с нехристиянски (антихристиянски) режими?

Християнското верноподаничество

Христос упрекна Петър, че вдигна ръка срещу властта „защото всички, които се залавят за нож, от нож ще погинат” (Мат. 26:52). А тази власт беше не просто богоборческа. Тя беше – за пръв и последен път в историята – действително богоубийствена. Беше убиец на Бога не в риторичен смисъл, а на дело.

Следвайки Христовия пример, апостолите, отивайки на смърт от ръце на богопротивни идолопоклонци, не спряха да проповядват учението за християнското верноподаничество:

И тъй, подчинявайте се на всяко човешко началство, заради Господа: било на цар, като на върховна власт, било на управници, като на пращани от него за наказание на злосторници и за похвала на добротворци. (1 Петр. 2:13-14)

И още по-изрично:

Всяка душа да се подчинява на върховните власти, защото няма власт, която да не е от Бога; и каквито власти има, те са от Бога наредени. Затова, който се противи на властта, противи се на Божията наредба. А ония, които се противят, ще навлекат върху си осъждане. (Рим. 13:1-2)

Тези думи са изречени от люде, които са отдали живота си за Христа и то по времето на най-богопротивния владетел, Нерон, предприел първото кръвопролитно антихристиянско гонение, жертва на което (без да нарушат верноподаничеството към властта му) стават и св. Петър и св. Павел.

Комунистическият режим е богопротивен. Но нека да не вменяваме в грях на апостолската православна Църква, че върви по стъпките на апостолите и че остава верноподаническа – дори при богопротивния комунистически режим.

Лукавият светски дух може да обвинява Църквата в предателство, в „съучастничество в престъпленията на режима” – само и само да накара Църквата да тръгне против Христовия дух и да се присъедини към онези, „които се залавят за нож”.

Това са политически, светски, противохристиянски обвинения.

Отричането на св. Петър

Св. евангелист Марк, който е писал евангелието си под диктовката на самия св. Петър, разказва:

Когато Петър беше долу на двора, дойде една от слугините на първосвещеника и, като видя Петра да се грее, взря се в него и рече: и ти беше с Иисуса Назареца. Но той се отрече, като каза: не зная, нито разбирам, що говориш. И излезе въвн на предния двор; и петел пропя. Слугинята, като го видя пак, почна да говори на ония, що стояха там: този е от тях. А той пак се отрече. След малко тия, що стояха там, пак почнаха да говорят на Петра: наистина, от тях си, защото си галилеец, и говорят ти прилича на галилейски. И той почна да проклина и да се къльне: не познавам Тоя Човек, за Когото говорите. Тогава петел пропя втори път. И спомни си Петър думите, казани му от Иисуса: преди още петел дважд да пропее, три пъти ще се отречеш от Мене. И като падна на земята, почна да плаче. (Марк. 14:66-72)

Този пример не е случаен. Той се случва специално за наше вразумление. Налице е отявлено богоотстъпничество, при това от човек, който три години неотлъчно е съпровождал и лицезрял Бога, бил е свидетел на безброй чудеса и е бил посветен в тайната на Преображението.

Добро ли беше това деяние? Никак не беше добро. Беше грозно, недостойно, срамно и т. н. Можем да кажем още много и по-силни думи и ще бъдем прави. Защото как можа тъкмо той, първовърховният апостол Петър трикратно и публично да се отрече от Христа. Защо го извърши?

От малодушие.

Добро ли беше деянието на онези клирици, които приеха тайно да сътрудничат на комунистическата ДС? Никак не беше добро. А защо го извършиха? От малодушие.

Онези, които никога не са постъпвали от страх и малодушие, имат правото да хвърлят камък върху съгрешилите. Но аз как да хвърля? Как да обвиня някого, когато сам св. Петър ще ми запуши устата.

Ще кажат, че св. Петър е свят не заради своето богоотстъпничество, а заради своето покаяние. Но кой и как ще отмери, отрече или отмени нечие покаяние?

„Генадианството” в Цариградската патриаршия

Каква църковно-канонична, политическа и нравствена оценка да дадем за деянията на патриарх Геннадий Схоларий, поставен на цариградския църковен престол от самия султан мюсюлманина Мехмет II? Който султан завоюва Константинопол, уби Византия, унищожи палеологовата династия, извърши клане на християни сто пъти по-голямо от баташкото, оскверни Великата църква „Св. София” и я обърна в джамия! Геннадий не изобличи този нов Сенахирим. Беше негов безупречен верноподаник. А следователно – ще кажат някои – и крепител-съучастник на неговата християноубийствена власт.

Същият този Геннадий Схоларий е всепочитан и всепризнат за най-велик Цариградски патриарх през целия османски период и никой не е осъдил „генадианството” като духовно предателство, нарушение на каноните и пр.

Впрочем всички Цариградски (а също и Александрийски, Антиохийски, Иерусалимски) патриарси през целия отомански период (включително несправедливо обесеният по политически обвинения Григорий V) бяха „генадианци” – верноподаници на султаните-мюсюлмани.

А с оглед на „избирането” на всички тези патриарси през османския период – не бяха ли погазени ред канони (30-то апостолско правило и т. н.)?

Какво ще кажем – прави ли бяха те или „паднали”?

Въпросът може да ни повведе. Ние никак не можем да отсъдим. Нямаме нито каноничната, нито духовната, нито нравствената правоспособност за да се произнесем по такъв въпрос. Меродвни са Съборите, светите Отци...

Досега нито един църковен събор, нито един духовен авторитет (свещец, благодатен старец, епископ) не са осъдили „генадианството“. Това ни води към мисълта, че многовековната верноподаническа политика на Цариградската патриаршия спрямо мюсюлманската султанска власт не е осъдителна – нито в каноничен, нито в нравствен, нито в какъвто и да било смисъл.

И още. По времето на тези патриарси и митрополити имаме и християнско изповедничество и мъченичество в техните диоцези и епархии из цялата Османска империя. Означава ли верноподаничеството спрямо мъчителите и убийците на светците – съучастничество и „похулване подвига на изповедничеството“?

Така например в 1555 г. по време на мъченичеството на св. Николай в София Софийският митрополит Иаков е в града и несъмнено е в течение на всички мъчения и на самата екзекуция. След която същият митрополит незабавно прави събор за канонизацията на мъченика. Но през цялото време той не вдига глас да протестира против действията на властите и запазва пълно верноподаничество спрямо тях. Правилно ли постъпва или „обективно“ е съучастник в убийството на светеца и с престъпно малодушие „похулва подвига на изповедничеството“?

Никой (и тогава, и до днес) не го обвинява, че предателства спрямо мъченичеството. Но и никъде не е изрично казано, че митрополитът е постъпил правилно и не ни е обяснено защо е постъпил правилно. Сякаш подобен въпрос е някакси неудобен и злепоставящ за Църквата и той просто не се поставя. Така ние не осмисляме и не разбираме историята си, а продължаваме да живеем в свят на митове, историческо лекомислие и риторични етикети.

Подобен е случаят с отношението на митрополит Григорий Доростолско-Червенски към турската власт по време на руско-турската освободителна война. Неговият призив към верноподаничество много прилича на „сергианство“. Обвиняван е в предателство от революционерите. Правилно ли е постъпил или е престъпил? Подобни въпроси се избягват в църковноисторическата наука...

Мярата на светостта:

примерът на св. патриарх Тихон

Може би най-меродавен в нашия случай е примерът със св. Патриарх Тихон, канонизиран за светец, както от непримиримата антикомунистическа Руска Задгранична Църква (през 1981 г.), така и от Московската Патриаршия (през 1989 г.). Във времената непосредствено след Октомврийската революция в началото на 1918 г. патриарх Тихон се изправя като старозаветен пророк и заявява в лицето на кървавите насилници:

Опомнете се, безумци, прекратете вашите кървави разправи. Защото това, което правите, е не само жестоко дело, то е наистина дело сатанинско [...] С дадената Ни от Бога власт ви забраняваме да пристъпвате към Христовите Тайни, анатемосваме ви [...] Заклевам и всички вас, верни чада на Православната Христова Църква, да не всъпвате в каквото и да било общение с такива изверги на човешкия род...

Величествени слова!

Но. По-късно (в 1923 г.) Патриархът, който е арестуван и срещу когото тече „углавно“ следствие и се подготвя голям съдебен процес, заявява:

Църквата признава и поддържа Съветската власт, тъй като няма власт, която да не е от Бога.” И се обръща към вярващите: „Моля ви със спокойна съвест, без боязън, че ще съгрешите против светата вяра, да се подчинявате на съветската власт не от страх, а по

съвест, като помните словата на апостола: „всяка душа да се покорява на висшите власти, защото няма власт не от Бога”...

В своето „покаяно възвание” към Върховния Съд (1923 г.) патриарх Тихон официално се покаява за своите простъпки против държавния строй:

При това аз заявявам на Върховния Съд, че отсега аз не съм враг на Съветската власт. Аз окончателно и решително се разграничавам както от задграничната, така и от вътрешната монархическа контрареволуция.

Сякаш съвсем очевидно е, че болшевиките са сломили Патриарха и той се е съгласил да признае звяра, да признае антихристкия, атеистичния, богоборския болшевишки режим, да преклони колене пред Велиара, да „служи на двама господари” и „да похули подвига на изповедничеството”...

Така ли е наистина?

Да внимаваме. Ако патриарх Тихон беше починал от болест в 1919 г. и негов приемник, да го наречем Тихон II, беше написал „покайното възвание” в 1923 г., всичко щеше да ни се стори съвсем очевидно. Веднага щяхме да обявим Тихон I за светец-мъченик, а Тихон II щяхме да похулим като юда-предател на Църквата. И най-страшното е, че нямаше да имаме никакви съмнения в правотата си.

Св. патриарх Тихон обаче е една и съща личност. Божият промисъл го е съхранил – специално за нас – за да ни предпази от лукавите очевидности и да ни преподаде още един урок.

Какво всъщност се е случило?

Гражданската война (с милиони жертви) е завършва с пълна победа на болшевиките. Основан е СССР. През 1922 г. започва обновленческият разкол – опит за създаване на нова «демократична» Църква, подкрепен от болшевиките. Към края на 1922 г. обновленците са овладели две трети от действащите храмове в страната! А Московската Патриаршия оглавена от патриарх Тихон е поставена извън закона. На безпрецедентно лукав углавен процес предстои Патриархът да бъде осъден за това, че не е предал на болшевиките златни и сребърни църковни светини, които те щели да продадат... за да спасят от смърт гладуващите. Съдът ще докаже, че (заради златото и сребърниците!) Патриархът, т. е. старата «царска» Църква е станала убиец на жени, деца, старци... Не трябва ли таката антинародна институция да отиде «на бунището на историята» и да бъде заменена от демократите-обновленци!

Възниква опасност Църквата в Русия да бъде подменена със свой отровен двойник: секуларизираната обновленска лъже-църква, която обаче бива призната за легитимна дори от Цариградския патриарх...

Но става друго. След «покайното възвание» Патриархът е освободен от ареста. Той възобновява дейността си. Обявява за нищожни всички деяния на обновленците. И ето какво последва, по думите на един съвременник:

Покайното заявление на Патриарха, напечатано в съветските вестници, не произведе върху вярващия народ никакво впечатление. Без ни най-малка пропаганда целият вярващ народ, като един човек, по някакво Божие чудо, така формулира своето отношение към това «покаяно заявление»: «Патриархът написа това не за нас, а за болшевиките».

Изведнъж патриарх Тихон се оказва всепризнатият от целия вярващ народ единствен водач на Църквата, обновленската съблазън се разпада и разколническата кауза тръгва надолу към своя пълен провал.

И тъй, нека погледнем историческата истина в очите. Анатемосването (т. е. отлъчване от Църквата) на болшевиките беше величав жест. Но те отдавна се бяха самоотлъчили от нея и не искаха да й принадлежат.

«Покаяното заявление» е във висша степен анти-величав жест. Можем смело да го разобличаваме като «въвеждане на светски начала и земни принципи», като «похулване подвига на изповедничеството», като сътрудничество с богоборския атеистичен режим и пр. Но дали всъщност в това самоунижение на Патриарха няма по-дълбоко и по-истинско величие на духа, по-вътрешна и по-истинска смелост и себеотрицание в полза на ближния и на Църквата, отколкото в гръмовержната анатема?

А може би най-великото тук е чудото на народното прозрение: «Патриархът написа това не за нас, а за болшевиките». Което звучи със силата, истинността, простотата и нагледността на Христовите думи: кесаревото кесарю, а Божието Богу.

Разбира се, в рамките на най-общия принцип на светско-верноподаничество-към-светската-власт има безброй много начини на постъпване в конкретни ситуации – от острата критика до подлизурството, от благородната яснота до дребнавото извъртане. Но, след като видяхме как действа евангелският принцип, да даваме оценки за конкретни думи и действия имаме право само като изхождаме от нашата собствена меродавност, от меродавността на времето, мястото, личността.

Принципът на Солженицин.

В 1972 г., докато още е в СССР, Ал. Солженицин пише остро изобличително писмо до патриарх Пимен. Две години по-късно, вече емигрант на Запад, в реч прад Третия събор на Руската задгранична Църква той заявява, че и сега е на същото мнение по същите въпроси, но „Пресичайки държавната граница, аз изгубих правото днес да повторя такова писмо”.

Критерият е светски и нравствен, а не духовен, но все пак е приложим към нашия случай. Като за нас това „пресичане на границата” важи не в пространството, а във времето. Тази граница е 1989 г.

В същата реч Солженицин заявява: „Днешната Църква в нашата страна е пленена, угнетена, потисната, но съвсем не паднала!” И по-нататък: „Греховете на покорността и предателството, допуснати от йерарсите, са положили земна и небесна отговорност върху тези водачи, но не се разпространяват върху църковното тяло.[...] Ако греховете на йерарсите се прехвърляха върху вяващите, то нямаше да е вечна и непобедима Христовата Църква, а изцяло щеше да зависи от случайностите на характерите и поведенията.”

Какво да се прави?

Най-доброто, най-полезното, най-християнското, най-мъдрото, най-печелившото това е св. Синод да обяви досиетата на архиереите и да излезе с кратко и ясно изявление към българския народ.

Това е най-доброто за Българската Църква, за св. Синод, за миряните, за обществото като цяло и особено за самите сътрудници на ДС, както виновници, така и жертви. Сега осъзнаваме, че ако беше станало – още в първия час! – непосредствено след 1989 г., такова самопризнание щеше да спести на Църквата и на българския народ както самоубийствената измама на разкола, така и пагубното разрастване на сектите. По подобен начин постъпи след рухването на Чаушеску румънският патриарх Теоктист, който скоро след това беше върнат на патриаршеския престол.

Може да възразят, че такова самопризнание сега би дошло прекалено късно – с лукавия извод, че уж вече нямало смисъл това да се прави.

Но. Колкото и да е късно спрямо вчерашния ден, толкова пък е рано спрямо утрешния, когато Комисията ще оповести досиетата. Именно този утрешен ден сега е единственият и окончателен критерий за рано и късно.

Ако Църквата обяви досиетата, тогава Комисията вече няма да има какво повече да обявява във връзка с Църквата и нищо няма да обяви.

Ако пък Комисията обяви досиетата, тогава Църквата няма да има какво да обявява. И нейното простимо „късно“ ще се превърне в незащитимо „никога“. И тогава, каквото и да обясняваме, враговете на Църквата ще ни запушат устите. Ще повтарят: вие никога, никога, никога не си признахте!

Ако Църквата, макар и с голямо закъснение, – макар и в единадесетия час! – все пак вземе инициативата по този въпрос, тогава тя до голяма степен ще определи дневния ред на обществото при последващото обсъждане. Самопризнанието ще направи Църквата по-силна, а гузното мълчание ще я направи несравнимо по-слаба и по-уязвима.

Всички учебници по кризисен пиар съветват едно и също: бързо да се признае грешката и да се изведе инициативата. Но тук не става въпрос за пиар, а за нещо много по-съществено. Вземането на инициативата не е никакъв психологически похват с цел да подведем обществото да не види грешката. А точно обратното – да осуетим възможното опасно подвеждане на обществото да извърши грешка.

Защото обнародването на досиетата от Комисията може да се развихри в медийно разобличение; разобличителите може да раздухат общественото негодувание, да пришпорят риториката и да обявят Българската църква за „паднала“, а оттам и за неистинска, нелегитимна...

Добре е Църквата да не се ограничи само с публикуване агентурните досиета на висшия клир, но да направи така, че да се обявят досиетата и на свещениците. Положителен беше в това отношение починът на Пловдивския митрополит Николай – с неговия благонамерен, неотмъстителен и нелустрационен подход.

Светският законодател подценява енорийските свещеници и не предвижда обнародването на техните досиета. Но Църквата знае, че свещениците са в най-висша степен важни обществени личности – по-високопоставени от депутатите, министрите, ректорите и пр. Съзерцавайки с трепет властта на свещеника, Златоуст възкликва: „Каква власт може да бъде по-голяма от тази? Отец целия съд предаде на Сина; а аз виждам, чи Синът е предал целия този съд на свещениците.“ Допустимо ли е тази тъй свръхотговорна обществена личност да бъде зависима от тъмни задкулисни сили?

Разбира се, земната справедливост изисква обнародването на досиетата да бъде увенчано с публично искане на прошка във връзка с агентурното минало на църковниците.

Искането на прошка е най-християнската ситуация. При искане на прошка народът няма как да не прости. Но без искане на прошка народът няма да прости. Публичното покаяние е трудно. Но сега, преди Комисията да „освети“ досиетата, то все още е приемливо. След публикуването на досиетата, след охулването и окалването на Църквата искането на прошка ще е три пъти по-трудно за правене и десет пъти по-трудно за приемане от народа.

Когато говорим за трудността и тежестта на покаянието, по светски говорим. В християнски смисъл то ще е радостно събитие и тържество – както на земята, тъй и на небето. Защото рече Бог: *„Казвам ви, че тъй на небесата повече радост ще има за един каещ се грешник, нежели за деветдесет и девет праведници, които нямат нужда от покаяние.“* (Лука. 15:7)

Разбира се, публичното покаяние на църковното ръководство не може да бъде истинно, ако се излее в духа на самооправданието и самоопрощението. Защото ще излезе от нас, църковния народ, възможността да дадем оправдаванието и опрощението.

Казват, че комунизмът бил престъпление против човечеството, защото за да осъществи своите идеи избил милиони невинни люде. Този прочит на историята е верен на повърхността. Но е светски – т. е. пагубен.

Та нали най-голямото Престъпление против цялото Човечество беше безкръвно, диалогично, консенсусно, демократично и – най-вече! – свободно:

Тогава змията рече на жената: не, няма да умрете, но Бог знае, че в деня, в който вкусите от тях, ще ви се отворят очите, и ще бъдете като богове, знаещи добро и зло. Видя жената, че дървото е добро за ядене и че е приятно за очите и многожелано, защото дава знание, взе от плодовете му и яде, па даде и на мъжа си, та яде и той. (Битие 3:4-6)

При това Всепрестъпление никой не беше убит и всички се осмъртихме. А беше съхранена заветната свобода, нямаше никакво насилие, съхранени бяха правата на човека, осъществена беше свободната воля при една процъфтяваща икономика и в една райска околна среда.

А самото дърво беше добро за ядене, приятно за очите, даваше знание. Т. е. отровата беше сладка, красива и умна.

Сладката отрова е по-опасна от горчивата.

Ние познахме горчивата отрова на комунизма – масовите убийства, беззаконията, концлагерите, рушението на храмовете, алчността на номенклатурата – отрекахме се от тази отрова и добре направихме. Но това го направиха и езичниците. Това го направиха и политиците. Това го направиха и мошениците. Това го направиха и разколниците. Това го направиха и мнозина от комунистите.

Ами ако ни беше поднесена сладка отрова?

Ако комунистите бяха до един скромни и неподкупни, ако бяха интелигентни и образовани, ако икономиката им преуспяваше и магазините бяха пълни?

Ако бяха красиви като Че Гевара, неподкупни като Робеспьер, широкоумни като Платон и вдъхновени като Ботев, ако бяха „настигнали и надминали“ капитализма като днешен Китай. Ако бяха обърнали камъните в хлябове и бяха ни дали всички земни царства. Тогава какво? Щяхме ли да им дадем одобрението си и гласовете си? Щяхме ли да им се поклоним?

Нашето изследване на комунизма, улеснено от неговото историческо рухване, ни навежда на аналогично, но много по-задълбочено осмисляне на демокрацията. Която в политически светски план изглежда противоположна на комунизма, ала в духовен план е болна от същата смърт.

Но тази тема е вече извън обхвата на нашето изследване, което е време да обобщим.

И тъй.

Верноподаничеството на Църквата спрямо комунистическия режим се основава на извечното евангелско отношение към властта.

Личното участие на клирици в делата на тъмнината се очиства в акта на тяхното публично признаване и отричане от тези дела.

Църквата ни е истинска, свята, съборна, апостолска, благодатна.

Чудото на земната Църква е, че тя се състои само от грешници, но тя – Църквата – е чиста, безгрешна и неопетнима Невеста Христова.

Архиереите ни са грешници, но чрез чудото на Църквата те са правоправещи.

Свещениците ни са грешници, но чрез чудото на Църквата те са богозаконни.

Тайнствата на нашата Църква са истински и спасителни.

Публичното покаяние не е срамно, а славно. То покрива земната отговорност, а небесната отговорност се покрива в църковното тайнство чрез изповедта.

Прошката е не тягост, а радост. Тя е тържество на любовта.

Защото който иска прошка, иска любов и който дава прошка, дава любов.

Опасността, надвиснала над нас е да останем без тази любов.

Темата за земните човешки досиета ще получи своя скорошен – и дай Боже радостен – край тук на земята. Но това е нагледен урок за всички нас – да си припомнимпо-

важното: всички случаи, когато сме били вербувани от същинския враг на Църквата. Приканва ни да разконспирираме неговите агенти, които непрестанно ни склоняват да работим за врага. Приканва ни да се замислим за неизтриваемите досиета, които крием дълбоко на тъмно вътре в нас, но които в решителния Ден неминуемо ще излязат наяве. Приканва ни да побързаме, защото е по-късно, отколкото си мислим. И единственият ни шанс да се осветим е самите ние да ги отворим – макар и в единадесетия час – преди да ги е отворила небесната Комисия. Приканва ни да се покаем и да поискаме прошка и любов като сами разобличим нашите дела на тъмнината и се отречем от тях в името на спасителната Истина.